

JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 01.12.2021
Published /Yayınlanma 31.01.2022
Article Type/Makale Türü Research Article

Citation/Alıntı: Aytemur, B. & Sipahi, S. (2022). Müzik öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara ilişkin algıları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 9(79), 49-59.
<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.2913>

Doç. Dr. Begüm AYTEMUR

<https://orcid.org/0000-0001-8346-7308>

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, Çanakkale/TÜRKİYE

Senem SİPAHİ

<https://orcid.org/0000-0002-2309-2273>

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale/TÜRKİYE

MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN VE ÖĞRETMEN ADAYLARININ MÜZİK YETENEĞİ OLAN ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARA İLİŞKİN ALGILARI

PERCEPTIONS OF MUSIC TEACHERS AND PROSPECTIVE TEACHERS REGARDING MUSICALLY GIFTED CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

Issue/Sayı: 79

Volume/Cilt: 9

jshsr.org

ISSN: 2459-1149

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının müziksel olarak yetenekli olan özel gereksinimli çocuklara yönelik algılarını ifade etmek için kullandıkları metaforları belirlemektir. Bu nitel araştırma, anket yöntemi kullanılarak kolaylı örnekleme yoluyla ulaşılan 54 müzik öğretmeni ve 110 müzik öğretmeni adayı ile yapılmıştır. Araştırmada verilerin toplanması ve yorumlanması sürecinde nitel bir araştırma yöntemi olan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmacılar tarafından verilerin toplanması amacıyla oluşturulan sorular müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarına yöneltilmiş, ardından “*Müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocukları (kavram, olgu, nesne, varlık; eşya, bitki, renk, yemek, vb.) canlı veya cansız bir şeye benzetmeniz istense neye benzetirsiniz? Müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuk ... gibidir/benzer. Çünkü ...*” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler istatistik analiz ve nitel veri toplama yöntemlerinden içerik analizi yoluyla betimlenerek yorumlanmıştır. Araştırmada müzik öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara yönelik oluşturdukları metaforların büyük oranda olumlu algı ifadeleri içerdiği ve profesyonel müzik eğitimi alabileceklerini düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Özel gereksinimli çocuklar, müzik yeteneği, metafor, müzik öğretmeni, müzik öğretmen adayı.

ABSTRACT

The aim of this study is to identify the metaphors that music teachers and prospective teachers use to express their perceptions of musically gifted children with special needs. This qualitative study was conducted using survey methodology with 54 music teachers and 110 prospective music teachers who were chosen through convenience sampling. Phenomenological design, a form of qualitative research, was used for data collection and interpretation in the study. The researchers prepared questions to collect data, directed them to music teachers and prospective music teachers, and then asked them to complete the following sentence: “*If you were to compare children with special needs to something animate or inanimate (concept, phenomena, object, entity, item, plant, color, food, etc.), what would it be? A musically gifted child with special needs is like ... Because ...*”. The researchers interpreted the data they obtained through content analysis, a qualitative data collection method, and statistical analysis. The results of the study revealed that the metaphors used by music teachers and prospective music teachers for musically gifted children with special needs mostly included expressions of positive perception and that they thought that these children could receive professional music education.

Keywords: Children with special needs, musical talent, metaphor, music teacher, prospective music teacher.

1. GİRİŞ

Müzik, herkesin ortak paydalarda bulunduğu ve çoğu zaman sözel iletişime gerek kalmadan aynı duyguları ifade edebildiği ve hissedebildiği evrensel bir dildir. Bireylerin doğal ve geliştirilebilir müzikal yeterlikle dünyaya geldiğine inanıldığı (Freeman, 2000) gibi, zihinsel, duygusal, fiziksel ve yetenek bakımından birbirlerinden farklılık gösterdikleri de bilinmektedir (Tuna, 2012). Çeşitli nedenlerle, genel eğitim hizmetlerinden yararlanamayan ve akranlarından önemli derecede farklılık gösteren bireyler “özel gereksinimli birey” olarak tanımlanmaktadır (Kırcaali-İftar, 1998; Vural, Yücesoy ve Ünlü, 2003). Özel gereksinim, kısa sürede çözülebilen durumlardan yaşam için zorlayıcı olanlara; hafif/yüzeysel durumlardan oldukça ağır/derin durumlara kadar çeşitli teşhisleri içeren genel bir terimdir (Mauro, 2020).

Özel gereksinimli bireyler kapsamında yer alan özel gereksinimli çocuklar, öğrenme veya davranış problemi olan, fiziksel yetersizliği ya da duygusal bozukluğu bulunan veya zihinsel olarak yetersizlik veya üstünlük gösteren çocuklar (Akçamete, 2010) olduğu gibi yeteneksel olarak üstün olan çocukları da kapsamaktadır (Akkanat, 2004). Bu geniş skala içerisinde, özel gereksinimli çocuklar söz konusu olduğunda, genellikle bir terapi yaklaşımı olarak kullanılan müzik, bazı özel durumlarda hayatlarının bir parçası ve meslek olma boyutlarıyla da karşımıza çıkmaktadır.

Normal gelişim gösteren her çocuk gibi, özel gereksinimli çocuklar da müzik etkinliklerinden sayısız yararlar sağlarlar (Yazıcı ve Boyraz, 2018). Özel gereksinimli çocukların küçük yaşlarda müzik eğitimine başlaması; *ruhsal, duygusal-toplumsal, hareket-dikkat-konsantrasyon* ve *iletişim* beceri gelişimlerinde olumlu etkilere neden olmaktadır (Çoban, 2005). Araştırmalar özellikle küçük yaşlarda çalgı öğrenmeye başlayan bireylerin kas-hareket ve devinimsel davranış; odaklanma ve konsantrasyon, stres ve kaygıyla başa çıkma; özgüven gelişimi gibi çeşitli konularda daha başarılı olduklarını göstermektedir (Görsev Kılıç ve Türkmen, 2020, s. 353). Bu nedenle yetenekli çocukların erken yaşta keşfedilmesi ve yönlendirilmesi sürecinde aile, toplum ve okullara önemli görevler düşmektedir (Sezginsoy ve Güven, 2010).

Eğitim kurumlarında müziksel yeteneği keşfedip yönlendirme görevi öncelikle müzik öğretmenlerindedir. Ancak söz konusu öğrenciler özel gereksinimli bireyler olunca keşif (Heaton, Hermelin ve Pring, 1998; Law ve Zentner, 2012), yönlendirme ve eğitim aşamaları farklı boyutlarla karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin bakış açısı ve yaklaşımı da oldukça önem kazanmaktadır. Bu noktada müzik öğretmenlerinin ve müzik öğretmeni adaylarının müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara ilişkin algılarının hangi yönde olduğunun belirlenmesi, alana yönelik eğitim politikalarına ilham vermesi bakımından önem taşımaktadır. (Burada kastedilen müzik yeteneği doğal ve özel olan yetenek anlamında kullanılmış olup “üstün yetenekli” kavramıyla karıştırılmamalıdır.) Ancak; araştırmacılar tarafından ulaşılabilen, özel gereksinimli çocuklara ilişkin yaklaşım ve algıları tespit etmeye yönelik araştırmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Okul öncesi ve sınıf öğretmeni adayları ile yapılan çalışmalar (Bulut, 2018; Duran ve Dağlıoğlu, 2017; Kardeş ve Taşkın, 2020; Uçar, Yıldız, Özböke, Yılmaz ve Kocaekşi, 2019), güzel sanatlar bölümü öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik metaforik algıları (Dayı, Açıkgöz ve Elçi, 2020) ve müzik öğretmenlerinin otizmlili çocuklara karşı bilgi ve tutumlarının belirlendiği (Au ve Lau, 2021) ikinci derece yakın çalışmalar haricinde konu ile birinci dereceden ilgili çalışmaya rastlanmamıştır.

2. AMAÇ

Bu araştırmanın genel amacı, müzik öğretmenlerinin ve müzik öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocukların müziksel yeteneklerine ilişkin algılarının oluşturdukları metaforlar aracılığıyla betimlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Müzik öğretmen adaylarının engel gruplarını tanıma durumları nasıldır?
- Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının özel gereksinimi olan çocukların profesyonel müzik eğitimi alabilme durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
- Müzik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle çalışma durumlarına göre ürettikleri metaforların tematik dağılımı nasıldır?
- Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının “müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuk” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlar nelerdir?
- Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlara ait kategoriler nelerdir?

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve geçerlik ve güvenilirliğe dair bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ile müziksel açıdan yetenekli olan özel gereksinimli çocukların keşfedilmesi ve geliştirilmesi aşamalarında önemli rol oynayan müzik öğretmenlerinin ve geleceğin müzik öğretmeni olan öğretmen adaylarının, müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara bakış açılarının tespit edilerek eğitimlerine dair önerilerin ortaya çıkarılmasına çalışılmıştır. Belirtilen amaçla müzik öğretmenlerinin ve müzik öğretmen adaylarının “müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara” ilişkin görüşleri metaforlar aracılığıyla alınmıştır. Araştırma bu yönüyle nitel desenlerden olan olgu bilim (fenomenoloji) çalışmasıdır. “Olgu bilim çalışmalarında odaklanılan olguyu bilen ve bu olguyu ifade edebilecek bireylerin olguya ilişkin bireysel algıları ve bunlara yükledikleri anlamlar tespit edilmektedir” (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmaya 2020-2021 eğitim-öğretim yılında, Türkiye genelinde görev yapmakta olan 54 müzik öğretmeni ve müzik öğretmenliği anabilim dallarında eğitim gören 110 müzik öğretmeni aday katılmıştır. Araştırma için hazırlanan anket internet ortamında gönderilmiştir. Alınan görüşler içerisinde değerlendirmeye uygun olmayan veya eksik bırakılmış olan formlar çıkarıldıktan sonra, 43 müzik öğretmeni ve 77 müzik öğretmeni adayının soru formu analizler için değerlendirmeye alınmıştır. Tüm katılımcıların toplamda %31,1’i erkek, %68,9’u kadınlardan oluşmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada verilerin toplanması aşamasında öğretmen ve öğretmen adaylarından çoktan seçmeli sorular ile birlikte “*Müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocukları (kavram, olgu, nesne, varlık; eşya, bitki, renk, yemek, vb.) canlı veya cansız bir şeye benzetmeniz istense neye benzetirsiniz? Müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuk ... gibidir/benzer. Çünkü ...*” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Katılımcılar, araştırmacılar tarafından uzman görüşleri alınarak hazırlanmış ve internet üzerinden kendilerine ulaştırılmış formu doldurarak görüşlerini belirtmişlerdir. Her katılımcıya araştırmanın amacı ve kendilerinin bu araştırmaya sağlayabileceği katkılar ile araştırma sonuçlarının kullanımı hakkında bilgi verilmiş ve onam formu ile izinleri alınmıştır. Katılımcıların formu geniş bir zamanda ve rahat bir ortamda doldurabilmeleri için formlara süre sınırı konmamıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma için toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi metinlerin kategoriler üzerinden kodlanıp analiz edilmesine dayanan bir desendir. Burada amaç sayılabilen, ölçülebilen ve tekrar edilebilen verileri ortaya çıkartmaktır (Bal, 2013, s. 183). İçerik analizinde toplanan verilerin öncelikle kavramsallaştırılması, ardından bu kavramların mantıklı bir biçimde düzenlenerek veriyi açıklayan kategorilere dönüştürülmesi gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 242).

Bu araştırmada, müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar öncelikli olarak 3 kategoriye ayrılmış, bu temalar da kendi içerisinde toplam 13 alt kategoride toplanmıştır. Kategorilere ayırma aşaması ise Merriam’ın (2018) önerdiği gibi *kategori oluşturma, kategori ve verilerin sınıflandırılması ve kategorilerin adlandırılması* aşamaları takip edilerek yapılmıştır. Belirtilen kavramların elde edilmesi sürecinde öncelikle uygun olmayan veriler elenmiş, kodlama ve ayıklama yapılarak kategoriler geliştirilmiş, ardından geçerlik ve güvenilirliği sağlanarak tablo, şekil ve grafikler aracılığıyla aktarılmıştır. Verilerin analizi MAXQDA-2020 programıyla yapılmıştır.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerliğini sağlamak amacıyla üç farklı uzman tarafından veri kodlaması yapılarak temalar ve kategoriler oluşturulmuş ve belirlenen kavramlar elde edilmiştir. Miles ve Huberman (1994, s. 64) tarafından belirtildiği şekilde kontrol kodlaması yapılarak kategoriler tekrar gözden geçirilmiş ve iç tutarlık sağlanmaya çalışılmıştır. Araştırmada yazılan görüşler, oluşturulan kodlar ve kategoriler uzman bir psikolog tarafından kontrol edilmiştir.

4. BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulguların yer aldığı bu bölümde elde edilen veriler, tablolar, grafikler ve şekiller halinde sunulmuştur.

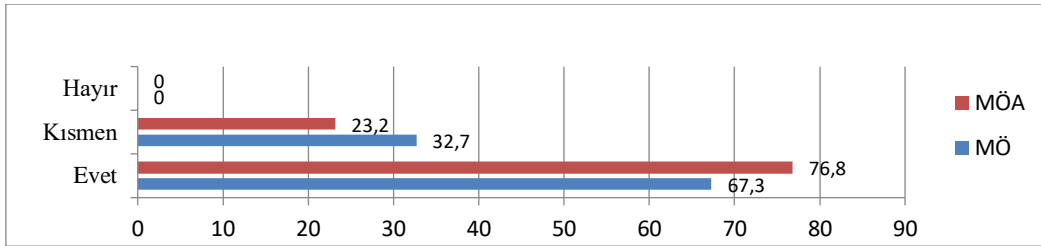
4.1. Müzik Öğretmen Adaylarının Engel Gruplarını Tanıma Durumları

Araştırmanın verileri toplanırken, güvenilir veriler elde etmek amacıyla, müzik öğretmen adaylarının engel gruplarını tanıma durumlarına ilişkin soru yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan 101 öğretmen adayından 24'ü hiç tanımadıklarını belirterek kodlama yapmamış ve araştırma dışı kalmıştır. Sorulara cevap veren 77 müzik öğretmeni adayından %8'i *tamamen* tanıdıklarını, %81,3'ü *kısmen* tanıdıklarını, %10,7'si *hiç* tanımadıklarını belirtmiştir.

Müzik öğretmen adaylarının kısmen seçeneği üzerine yoğunlaşmalarının, öğrenimleri süresince aldıkları özel eğitim dersleri ile engel gruplarını ve özel gereksinimli öğrencileri teorik olarak tanımalarına, okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersleri sayesinde okullarda yer alan özel eğitim öğrencilerini tanıma, onlarla ders ve etkinlik yapma fırsatını ise yeterince bulamamalarına bağlanabilir.

4.2. Müzik Öğretmenleri (MÖ) ve Müzik Öğretmen Adaylarının (MÖA) Özel Gereksinimi Olan Çocukların Profesyonel Müzik Eğitimi Alabilme Durumlarına İlişkin Görüşleri

Grafik 1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan MÖ'nin %76,8'i, MÖA'nın ise %67,3'ü özel gereksinimi olan öğrencilerin profesyonel müzik eğitimi alabileceklerini, MÖ'nin %32,7'si, MÖA'nın ise %23,2'si ise kısmen alabileceklerini düşünmektedirler.

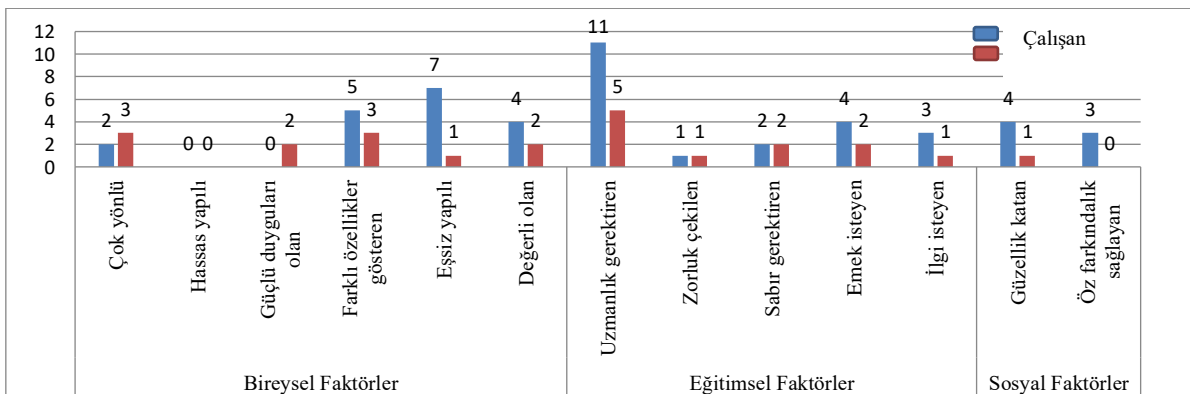

Grafik 1. Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının özel gereksinimi olan öğrencilerin profesyonel müzik eğitimi alabilme durumuna ilişkin görüşleri

Bu verilerden katılımcıların genel olarak pozitif görüş bildirdikleri ve MÖA'nın MÖ'ne göre daha olumlu yaklaşım geliştirdikleri sonucuna varılmaktadır.

4.3. Müzik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle çalışma durumlarına göre ürettikleri metaforların tematik dağılımı

Araştırmaya katılan müzik öğretmenlerinin %70,9'u meslek hayatları boyunca özel gereksinimli bir öğrenciyle çalıştıklarını %29,1'i ise çalışmadıklarını belirtmişlerdir. Özel gereksinimli çocuklarla çalışma fırsatı bulmuş olan müzik öğretmenlerinin konu ile ilgili daha objektif görüş bildirmiş olacağı düşünülmektedir. Grafik 2'de müzik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle çalışma durumlarına göre ürettikleri metaforların tematik dağılımı görülmektedir.

Grafik 2. Müzik öğretmenlerinin özel gereksinimli öğrencilerle çalışma durumlarına göre ürettikleri metaforların tematik dağılım grafiği

Grafik 2'deki verilere göre, özel gereksinimli öğrencilerle çalışan müzik öğretmenlerinin yoğun olarak *uzmanlık gerektiren* teması üzerine metaforlar ürettiği, bunu *eşsiz yapı* temasının izlediği görülmektedir. Özel gereksinimli öğrencilerle çalışan müzik öğretmenlerinden 46 tema, çalışmayanlardan ise 23 tema olmak üzere toplamda 69 tema elde edilmiştir.

4.4. Müzik Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının “Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuk” Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlar

Araştırmaya katılan 43 müzik öğretmeni ve 77 müzik öğretmeni adayı “Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuk” kavramına ilişkin toplamda 120 metafor üretmişlerdir. Üretilen metaforlar 60 tema altında toplanmıştır. Birinci alt amaca ilişkin bulguları içeren Tablo 1’de, katılımcıların “Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuk” kavramına ilişkin ürettikleri metaforlara ait temalar yer almaktadır. Belirtilen metaforlar öncelikle tablo halinde sunulmuş, ardından frekans değerleri kullanılarak kelime bulutu oluşturulması yoluyla öne çıkan kavramlara vurgu yapılmıştır.

Tablo 1. Müzik Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının “Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuk” Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforlara Ait Temalar

Kod	N	Kod	N	Kod	N	Kod	N	Kod	N	Kod	N
Çiçek	13	Su	3	Bitki	1	Hafıza	1	Kraliçe karınca	1	Özel olan	1
Enstrüman	11	Deniz	2	Bisiklet	1	Ham eşya	1	Lütf	1	Papağan	1
Mücevher	10	Hazine	2	Bina	1	Hayat	1	Matematik	1	Paratoner	1
Ağaç	5	Melek	2	Değer	1	Heyecan	1	Matruşka	1	Sanatçı	1
Sanat eseri	5	Meyve	2	Dünya	1	İcat	1	Metronom	1	Ses kayıt cihazı	1
Işık	4	Renk	2	Eşsiz güzellik	1	Karışım	1	Müzik defteri	1	Sporcu	1
Bebek	3	Saat	2	Fa anahtarı	1	Kartal yavrusu	1	Orkestra	1	Tekerlek	1
Maden	3	Toprak	2	Farklı tını	1	Kaya	1	Oyun arkadaşı	1	Turist	1
Mucize	3	Yıldız	2	Gökkuşuğu	1	Kelebek	1	Oyun hamuru	1	Üstün	1
Nota	3	Bağlama teli	1	Güvercin	1	Kitap	1	Örgü	1	Viyola partisi	1

N: 120

Tablo 1’de katılımcıların en fazla oluşturdukları metaforların “çiçek (n=13)”, “enstrüman (n=11)” ve “mücevher (n=10)” olduğu; ayrıca “müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuk” kavramına yönelik 41 adet tek metafor ifadesi ürettiği görülmektedir. Üretilen metaforların çeşitliliği, katılımcıların büyük oranda yaratıcı bir yapıya sahip oldukları sonucunu da düşündürmektedir.

Katılımcıların “müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuk” kavramı ile ilişkilendirdikleri ifadeler anlaşılma rahatlığı açısından kelime bulutu ile verilmiştir. Oluşturulan kelime bulutu Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. “Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuk” Kavramına İlişkin Oluşturulan Metaforlara Ait Kelime Bulutu

Şekil 1’de görülen kelime bulutunda “çiçek, enstrüman, ağaç, mücevher, eser, su, maden, bebek, nota, ışık, mucize” temaları öne çıkmaktadır. Kelime bulutları bize sık kullanılan kelimeleri vurguladığı

gibi, kelimelerin cümle içindeki anlamsal ağırlığını da belirtmektedir. Bu nedenle frekansı daha düşük olsa bile bazı kelimeler anlamca değerli olduğu için program tarafından öne çıkarılabilmektedir. Kelime bulutunda da görüldüğü gibi metaforlar kişilerin sözünde, düşüncesinde, hayalinde, tasarımı, kültürel aktarımında, sosyal, psikolojik ve eğitimsel bakış açısında kullandıkları “doğal” kelimelerden oluşmaktadır. Bireyler algılarını kendilerine en yakın gelen kavramlarla, en doğal ve yalın haliyle aktarmaktadır. Bu yönüyle metafor çalışmalarının, bireyleri sınırlı tanımların dışına çıkartarak, bilişsel yaklaşımlarını bilinçaltına inen doğal yollarla ortaya çıkaran bir veri toplama aracı olduğundan söz edilebilir.

4.5. Müzik Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Ürettikleri Metaforlara Ait Kategoriler ve Metaforlara İlişkin Örnekler

Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının “Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuk” kavramına ilişkin ürettikleri “çiçek, enstrüman, ağaç, mücevher” gibi metaforlara ait atfedilen ifadelerin içerik analiziyle kategorilere dönüştürüldüğü bu bölümde müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara ilişkin yaklaşımlar betimlenmiştir.

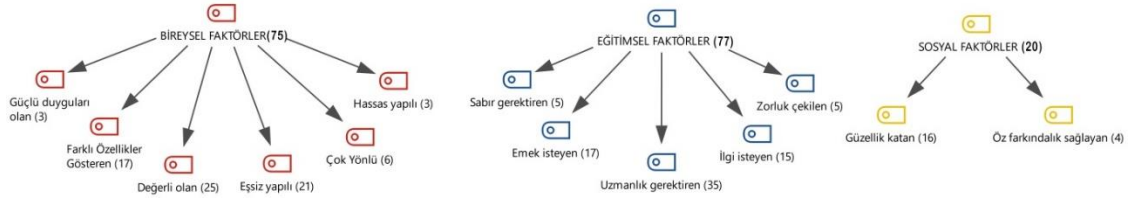
Etimolojik olarak bir taraftan diğerine taşımak anlamına gelen metafor kolaylıkla bir köprü görevi görebilir (Akyol, 2019, s. 49). Örneğin “enstrüman” metaforu bir katılımcı (M.Ö.10) tarafından çocukların uzmanlık gerektiren bir yaklaşımla eğitilmesi gerektiğini betimlediği gibi, diğer bir katılımcı (M.Ö.29) tarafından farklı özellikler gösteren yapıya sahip olmaları ve başkası (M.Ö.28) tarafından sabır gerektiren bir eğitim süreci olmasını betimlemiştir. Katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlara ait ifadelerden bazı örnekler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuklara İlişkin Geliştirilen Metaforlara Ait Örnek İfadeler

Kategori	f	Örnek İfadeler
Uzmanlık gerektiren	36	“MÖ.10: Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli çocukları bir enstrümana benzetebilirim. Çünkü, doğru yönlendirme ve sabırla güzel sesler çıkarıp bir topluluğun üyesi olabilirler.”, “MÖA.104: Müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuk bona kitabı gibidir. Nasıl ki bona kitabındaki notaları istediğimiz anahtarda okuyabiliyorsak, onları da istediğimi şekilde eğitebiliriz.”
Değerli olan	26	“MÖ.23: Heykele benzetirim. Çünkü, önce çamurdur, işlendikçe ve yontukça şekil alır, giderek bir sanat eseri haline gelir.”, “MÖA.67: Çöl ortasında bulunan bir su kaynağı gibi özel nadir ve değerli.”
Eşsiz yapılı	22	“MÖ.18: Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli çocuklar nar gibidir. Çünkü, tek görünür ama içinden milyonlar çıkar.”, “MÖA.58: Çok nadir bulunan bir çiçek gibidir. Uygun bakım ve şartlar ile yetiştirilebilir.”
Farklı özellikler gösteren	18	“MÖ.13: Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli çocuk notaların oluşturduğu farklı tınlar gibidir.”, “MÖ.29: Enstrüman gibidir. Çünkü, her enstrümanda farklı teknikler var ve ortaya farklı ürünler konabiliyor.”, “MÖA.101: Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli çocuklar su gibidir. Çünkü çaldığı enstrümana göre hayatı şekillenir.”
Emek isteyen	18	“MÖ.48: Ney gibidir. Çünkü, ses çıkarmak için çok çaba harcamak gerekir.”, “MÖA.103: Hafıza çünkü tekrar yapılmadığı zaman unutulur veya ne kadar çabalasan da bazen hatırlayamazsın daha çok çaba ve efor gerekir.”
Güzellik katan	17	“MÖ.15: Dünya'ya benzetirim. Çünkü, muhteşem şeyler sunar.”, “MÖA.14: Bir gül bahçesine benzetirim çünkü çok güzellerdir”
İlgi isteyen	16	“MÖ. 7: Orkide gibidir. İyi bakılırsa ve yerini severse harika çiçekler açar. Çiçekleri döküldükçe kökünden yeni dallar verir.”, “MÖA.103: Hafıza çünkü tekrar yapılmadığı zaman unutulur veya ne kadar çabalasan da bazen hatırlayamazsın daha çok çaba ve efor gerekir.”
Çok yönlü	7	“MÖ.31: Matruşka'ya benzetirim. Çünkü, onun gibi içinden başka bir sürü şey de çıkabilir.”, “MÖA.5: Renk gibidir. Çünkü, renkler gibi çok çeşitlidirler.”
Zorluk çekilen	6	“MÖ.52: Çözülmesi zor gibi görünen bir matematik sorusu, çok bilinmeyenli denkleme benzetirdim. Çünkü onların dilinden anlamaya başlayıp çözdüğünüzde, aslında o kadar da zor olmadıklarını görebilirsiniz.”, “MÖA.109: Zor işlenen bir ağaç kütüğü gibidir. Zor da işlense sonunda bir şekle bürünür.”
Sabır gerektiren	6	“MÖ.28: Enstrüman gibidir. Çünkü, özel gereksinimi olan çocuklar da bir enstrüman gibi özenle, düşünülerek, sabırla çalışıldığında ortaya çıkan melodi eşsiz olacaktır.”, “MÖA.106: Papağan gibidir. Çünkü, önce kaydeder sonra tekrar eder.”
Öz farkındalık sağlayan	5	“MÖ.17: Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli çocuk Gül bahçesi gibidir. Çünkü Gül bahçesi özel bir bahçedir. Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli öğrenci de öğrencilerin en özeldir. Öğrencinin hem başarı duygusunu hem de başardığı işten zevk aldığını görmek çok özel bir andır.”, “MÖA.105: Müzik yeteneği olan özel eğitim gereksinimli çocuklar fener gibidir doğru yolu aydınlatmalıdır.”
Güçlü duyguları olan	4	“MÖ.37: Müzik yeteneği olan çocuk ağaç gibidir. Çünkü güçlü dalları ve zayıf dalları vardır. Önemli olan, insanların ulaşamadığı o arkada duran güçlü dalları görebilmek sabırla ortaya çıkarıp tüm ağaca sarılabilmek.”, “MÖA.89: Deniz gibidir. Çünkü, ucu bucağı yoktur. Sınırsız ve güçlü dalgalar gibidirler.”
Hassas yapılı	4	“MÖA.21: Flüt'e benzetirim. Çünkü, hassas ve narin insanlardır.”

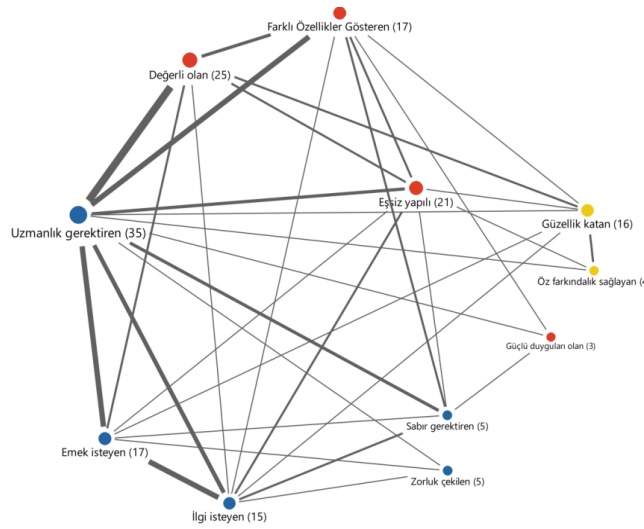
Çalışmada katılımcıların görüşlerinin içerik analizi ile incelenmesi sonucunda, ürettikleri metaforların “Bireysel Faktörler, Eğitimsel Faktörler ve Sosyal Faktörler” olmak üzere üç tema altında toplandığı tespit edilmiştir. Şekil 2’de belirlenen üç tema altında yer alan kategoriler ve sıklık düzeyleri görülmektedir.

Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuklar

Şekil 2. Müzik Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Ürettikleri Metaforlara Ait Kategoriler

Şekil 2’de görüldüğü üzere oluşturulan kodlar, “Bireysel Faktörler (75); *hassas yapılı (3), çok yönlü (6), eşsiz yapılı (21), değerli olan (25), farklı özellikler gösteren (17), güçlü duyguları olan (3)*”; “Eğitimsel Faktörler (77); *sabır gerektiren (5), emek isteyen (17), uzmanlık gerektiren (35), ilgi isteyen (15), zorluk çekilen (5)*” ve “Sosyal Faktörler (20); *güzellik katan (16), öz farkındalık sağlayan (4)*” alt boyutlarını oluşturmaktadır. Elde edilen verilerden en fazla kod üretilen temaların; *uzmanlık gerektiren (35), değerli olan (25) ve eşsiz yapılı (21)* olduğu, en az kod üretilenlerin ise *hassas yapılı (3) ve güçlü duyguları olan (3)* temaları olduğu görülmektedir. Bu verilerden, katılımcıların eğitimci olması nedeniyle “uzmanlık gerektiren” temasına yoğun olarak vurgu yapılmış olabileceği düşünülmektedir. Katılımcıların özel gereksinimli çocukları değerli gördükleri hem özel gereksinimli olmaları hem de müzik yeteneklerinin bulunmasını eşsiz olarak nitelendirdikleri, bunun yanında farklı özellikler gösterdiklerini ve bu sebeple ilgi ve emek istediklerini, hayata güzellik katan bireyler olduklarını düşündükleri sonucu da çıkarılmaktadır. Aynı zamanda, müzik yeteneği söz konusu olduğunda bireysel faktörlerin diğerlerine oranla daha fazla ön plana çıktığı; bunu eğitimsel faktörlerin izlediği, sosyal faktörlerin ise oldukça az tema içerdiği de görülmektedir. Bu durum ise, katılımcıların özel gereksinimli çocukların sosyal hayat içerisinde güzellik katan yapılarıyla var olduklarını ve bireylerin öz farkındalıklarına katkıda bulduklarını düşümlerine rağmen sınırlı düzeyde sosyalleşebildiklerini de vurgulamaktadır. Şekil 3’de katılımcıların oluşturdukları temalara ait kodlara ilişkin “kod haritası” görülmektedir.

Şekil 3. Katılımcıların Oluşturdukları Temalara Ait Kodlara İlişkin “Kod Haritası”

Şekil 3’de yer alan kod haritasında, sıklıkla kesişen temalar kalın çizgilerle bağlı olarak, birbirleriyle ilişkili olan kodlar ise yakın olarak yer almaktadır. Kod haritasında da görüldüğü üzere *uzmanlık gerektiren* teması bütün temalarla güçlü bağlantıları olan ana fikir olarak karşımıza çıkmaktadır. Harita yorumlandığında müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocukların değerli olmalarından ötürü ilgi, emek ve uzmanlık gerektiren bir eğitim almaları gerektiği; hayata güzellik kattıkları için öz farkındalık da sağladıkları; eğitimlerinde zorluk çekildiği için sabır gerektirdiği, ilgi ve emekle oluşturulan eğitimin uzmanlar tarafından verilmesi gerektiği sonucu çıkarılabilir. Tablo 3’de müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklarla bağdaştırdıkları metaforlara ilişkin betimledikleri özelliklerin dağılımı görülmektedir.

Tablo 3. Müzik Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Müzik Yeteneği Olan Özel Gereksinimli Çocuklarla Bağdaştırdıkları Metaforlara İlişkin Betimledikleri Özelliklerin Dağılımı

	Kategoriler	Müzik Öğretmenleri		Müz. Öğretmen Adayları		Genel		
		f	%	f	%	f	%	
Bireysel Faktörler	1. Değerli olan	6	20,7	19	42,2	25	33,3	% 43,6
	2. Eşsiz yapılı	8	27,6	13	28,9	21	28,0	
	3. Farklı özellikler gösteren	8	27,6	9	17,8	17	22,7	
	4. Çok yönlü	5	17,2	1	2,2	6	8,0	
	5. Güçlü duyguları olan	2	6,9	1	2,2	3	4,0	
	6. Hassas yapılı	0	0,0	3	6,7	3	4,0	
	Toplam	29	100,0	46	100,0	75	100,0	
Eğitimsel Faktörler	7. Uzmanlık gerektiren	16	50,0	19	40,9	35	45,5	% 44,8
	8. Emek isteyen	6	18,8	11	25,0	17	22,1	
	9. İlgi isteyen	4	12,5	11	25,0	15	19,5	
	10. Zorluk çekilen	2	6,3	3	6,8	5	6,5	
	11. Sabır gerektiren	4	12,5	1	2,3	5	6,5	
	Toplam	32	100,0	45	100,0	77	100,0	
Sosyal Faktörler	12. Güzellik katan	5	62,5	11	91,7	16	80,0	% 11,6
	13. Öz farkındalık sağlayan	3	37,5	1	8,3	4	20,0	
	Toplam	8	100,0	12	100,0	20	100,0	
	Genel Toplam	69	100,0	103	100,0	172	100,0	100,0

Katılımcıların müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklarla bağdaştırdıkları metaforlara ilişkin betimledikleri görüşler 3 ana kategori altında 13 alt kategoride toplanmaktadır. Katılımcıların oluşturdukları metaforlara ait ifadelerin içerik analizi sonucunda elde edilen bu kategoriler; *Bireysel Faktörler* (%43,6 oranıyla 6 tema), *Eğitimsel Faktörler* (%44,8 oranıyla 5 tema), *Sosyal Faktörler* (%11,6 oranıyla 2 tema) boyutlarında toplanmaktadır. Oluşturulan metaforlara ilişkin ifadelerin oranlarına bakıldığında, *bireysel faktörler* ve *eğitimsel faktörler* kategorilerinin oldukça yakın oranda olduğu, *sosyal faktörler* kategorisinde metafor oluşturulmasının ise oldukça düşük düzeyde kaldığı görülmektedir. Bu verilerden katılımcıların, müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocukları bireysel olarak değerli gördüğü, eğitimlerinin zor olduğunu ve uzmanlık gerektirdiğini düşündüğü, ancak sosyal hayata güzellik katan ve öz farkındalığı geliştiren bireyler oldukları sonucu çıkarılmaktadır.

Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının metafor ürettiği kategorilere bakıldığında, özel gereksinimli çocukları en fazla %21,32 oranıyla “çok yönlü”, %13,24 oranıyla “emek isteyen” ve %11,76 oranıyla “hassas yapılı” olarak betimledikleri, en az %0,74 oranlarıyla “fedakarlık gerektiren” ve “eksik yapılı” olarak betimledikleri görülmektedir. Burada her iki grubun da özel gereksinimli çocukları çok yönlü olarak değerlendirmesinin, özel gereksinimli çocukların farklı yönlerini tanıma fırsatı buldukları ve oldukça geniş olan özel gereksinimli çocuk skalasında çok farklı yetenekte ve hassas yapılı çocukların yer aldığı, ancak bu çocukların emek isteyen çocuklar olduğunu düşündükleri sonucu çıkarılmaktadır. Aynı zamanda, özel gereksinimli bireyler konusunda çok büyük oranda farkındalık sahibi oldukları, onlar için verilen emeklerin fedakarlık kapsamında değerlendirilemeyeceği ve eksik bireyler olmadıklarını düşündükleri de anlaşılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının “müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklarla” ilgili algıları şöyle özetlenebilir;

Müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklar; farklı özellikler gösterdikleri için eşsiz ve değerli olan, çok yönlü, güçlü duyguları olan ama hassas yapılı; eğitimlerinde ilgi, emek ve uzmanlık gerektiren, ancak eğitim sürecinde zorluk çekildiği için sabır gerektiren, hayata güzellik kattıkları için öz farkındalık sağlayan bireylerdir.

Müzik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının müzik yeteneği olan özel gereksinimli çocuklara yönelik geliştirdikleri kategorilerin kelime bulutu Şekil 4’de gösterilmiştir.

incelendiğinde 2006 programı ile “Özel Eğitim” dersinin yer almaya başladığı, 2018 yılında yapılan düzenlemeler sonrasında dersin adının “Özel Eğitim ve Kaynaştırma” olarak değiştirildiği görülmektedir (YÖK, 2006; YÖK, 2018).

Okullarda özel eğitim sınıfları ve kaynaştırma öğrencilerinin artmasıyla müzik öğretmen adaylarının öğretmenlik deneyimi ve öğretmenlik uygulaması dersleri kapsamında özel gereksinimli çocuklarla daha fazla iletişim kurdukları söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akçamete, G. A. (2010). *Genel eğitim okullarında özel gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Akkanat, H. (2004). *Üstün veya özel yetenekliler*. M.R. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili. (Editörler). *Üstün Yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı içinde* (s. 169-194). İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Akyol, C. (2019). Metaforların kullanım alanları ve faydaları. Bahadır Kılcan (Editör), *Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi* içinde (s. 49-87). Ankara: Pegem Akademi.
- Altındağ Kumaş, Ö. & Süer, S. (2020). Öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin metaforik algıları. *Uluslararası Toplum Araştırma Dergisi*, 16(28), 1076-1101.
- Au, T. C. & Lau, N. S. (2021). Private music teachers' knowledge of and attitudes toward students with autism spectrum disorder. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 51(12), 4551–4559.
- Bal, H. (2013). *Nitel araştırma yöntemi*. Isparta: Fakülte Kitabevi Yayınları.
- Bulut, A. S. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının üstün yetenekli birey ve özel eğitim kavramlarına ilişkin algıları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 2338-2356.
- Çoban, A. (2005). *Müzikterapi/ruh sağlığı için müzikle tedavi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Dayı, E., Açıkgöz, G. & Elçi, A. N. (2020). Güzel sanatlar eğitimi bölümü öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilere yönelik metaforik algıları (Gazi Üniversitesi örneği). *Özel Eğitim Dergisi*, 21(1), 95-122.
- Duran, A. & Dağlıoğlu, H. E. (2017). Okul öncesi öğretmen adaylarının üstün yetenekli çocuklara ilişkin metaforik algıları. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 37(3), 855-881.
- Freeman, J. (2000). Children's talent in fine art and music. *Roeper Review*, 22(2), 98-101. <https://doi.org/10.1080/02783190009554010>
- Görsev Kılıç, G. & Türkmen, U. (2020). Caka bünyesinde keman eğitimi alan öğrencilerin rotasyon masterclass uygulamasına yönelik görüşleri. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 352-372.
- Heaton, P., Hermelin, B. & Pring, L. (1998). Autism and pitch processing: a precursor for savant musical ability? *Music perception*, 15(3), 291-305.
- İlik, Ş. Ş. & Deniz, S. (2020). Farklı branşlardan öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması sırasında kaynaştırma uygulamalarına ilişkin gözlemleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(1), 338-351.
- Kardeş, S. & Taşkın, N. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının özel gereksinimli çocuklara yönelik algıları. *Gazi University Journal of Gazi Educational Faculty (GUJGEF)*, 40(1), 51-73.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim. S. Eripek (Editör), *Özel eğitim* içinde (s. 3-12). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1018.
- Law, L. N. & Zentner, M. (2012). Assessing musical abilities objectively: construction and validation of the profile of music perception skills. *PLoS One*, 7(12), 1-15.
- Mauro, T. (2020, 20 Mayıs). What does special needs mean? *Werywell family*. Erişim: <https://www.verywellfamily.com/what-are-special-needs-3106002>

- Merriam, Sh. B. (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.
- Uçar, D. E., Yıldız, G., Özböke, C., Yılmaz, İ. & Kocaekşi, S. (2019). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının öğretmenlik branşları ve cinsiyetleri açısından incelenmesi: Anadolu Üniversitesi örneği. *İnönü Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(1), 1-13.
- Sezginsoy, B. & Güven, E. (2010). Two brilliant children in the field of piano and violin İdil Biret-Suna Kan (visions and suggestions). *Elementary Education Online*, 9(1).
- Tuna, S. (2012). Sanatsal yetenekli çocuklar ve özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 29-34.
- Vural, S., Yücesoy, Ş. & Ünlü, E. (2003). Türkiye'de özel gereksinimli bireylere yönelik hizmetlerin yasal yapılanmasında avrupa birliği'ne uyum çabalarının yansımaları. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 141-157.
- Yazıcı, T. & Boyraz, G. (2018). Özel Gereksinimli Çocukların Müziksel İletişim Boyutlarının İncelenmesi. *International Journal of New Approaches in Special Education*, 1(1), 46-65.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.